

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของสถานศึกษา
ที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน

Participatory Action Research for Sustainable Development of English Curricular
Program for Academy Respond to Peaceful Co-Existence of
ASEAN Economic Community

ดร.สำราญ ท้าวเงิน

ดร.บุญช่วย สุทธิรักษ์

ส.ท.ดร.พิศุทธิ์ บัวเปรม

นายเอนกพงศ์ ธรรมาธิวัฒน์

นายสุวิชา พุทธรัตน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดิน

โดยผ่านความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ประจำปีงบประมาณ 2556

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของสถานศึกษา
ที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน

Participatory Action Research for Sustainable Development of English Curricular
Program for Academy Respond to Peaceful Co-Existence of
ASEAN Economic Community

ดร.สำราญ ท้าวเงิน

ดร.บุญช่วย สุทธิรักษ์

ส.ท.ดร.พิศุทธิ์ บัวเปรม

นายเอนกพงศ์ ธรรมาธิวัฒน์

นายสุวิชา พุทธรัตน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดิน

โดยผ่านความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ประจำปีงบประมาณ 2556

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนอุดหนุนการทำวิจัยประเภทงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2556 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ขอขอบคุณ ผศ.นุทิศ เอี่ยมใส ที่ให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางการวิจัย ตลอดช่วงระยะเวลาการวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ช่วยในการประสานงาน อำนวยความสะดวก ตอบแบบสอบถาม และเก็บข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้

ดร.สำราญ ท้าวเงิน

ดร.บุญช่วย สุทธิรักษ์

ส.ท.ดร.พิศุทธิ์ บัวเปรม

เอนกพงศ์ ธรรมาธิวัฒน์

นายสุวิชา พุทธรัตน์

บทคัดย่อ

รายงานการวิจัย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของ
สถานศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน
ผู้จัดทำ ดร.สำราญ ท้าวเงิน, ดร.บุญช่วย สุทธิรักษ์, ส.ท.ดร.พิศุทธิ์ บัวเปรม,
เอนกพงศ์ ธรรมาธิวัฒน์ และ นายสุวิชา พุทธรัตน์
แหล่งทุน งบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
ปีงบประมาณ 2556
คำสำคัญ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, หลักสูตรการศึกษา, การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของ
สถานศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์การ
วิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษตาม
หลักสูตรสถานศึกษา ของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ และเพื่อหาแนวทางในการ
พัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของสถานศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคม
อาเซียนอย่างยั่งยืนโดยใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการ
วิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู อาจารย์ ของสถานศึกษาต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 120 คน
เครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามและแบบศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการ
แจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และวิเคราะห์เนื้อหา

จากผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนเป็น
ภาษาอังกฤษของสถานศึกษาในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีปัญหามากที่สุดในด้านการให้ความสะดวกในการ
เรียนการสอน รองลงมามีปัญหาในด้านอาคารและสถานที่ และด้านห้องเรียน แนวทางในการพัฒนา
หลักสูตรรายวิชา ควรจัดอบรมภาษาอังกฤษครูผู้สอนตามเนื้อหารายวิชา เป็นห้องเรียนที่ใช้พัดลม
อากาศร้อน ทำให้นักเรียนเบื่อ และยิ่งฟังไม่รู้เรื่อง รายวิชาที่ทำการพัฒนาเป็นภาษาอังกฤษนั้นเป็น
วิชาเลือก ฉะนั้น นักเรียนทุกกลุ่มสามารถเลือกเรียนได้จึงทำให้นักเรียน พุด อ่าน เขียน ฟังไม่รู้เรื่อง
อาจารย์ผู้สอนไม่สามารถทำการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษได้ ความรู้ของครูผู้สอน จากที่ผ่านการ
อบรม ไม่ค่อยได้นำไปใช้จริง ไม่มีตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษ การพัฒนา
หลักสูตรควรคำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หลักสูตรควรเป็นเป็นสิ่งที่น่าสนใจ มีความสัมพันธ์กับ
แนวราบ คือผู้สอนมีบทบาท ในการช่วยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ บทบาทผู้สอนเป็นผู้สอนผู้
อำนวยความสะดวก การฟังพาทรัพยากรในห้องเรียนหรือชุมชนอาจในรูปของบุคคลหรืออาจในรูปของ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด

Abstract

Research	Participatory Action Research for Sustainable Development of English Curricular Program for Academy Respond to Peaceful Co-Existence of ASEAN Economic Community
Researcher	Samran Tao-ngoen, Boonchuey Suthiraksa, Anekpong Thammathiwat, Pisut Buaprem and Suvicha Budtarat
Source	Government Budgeting of Phetchabun Rajabhat University
Year	2014
Keyword	Participatory action research, Curricular programs, Peaceful co-existence

Participatory action research for development of English curricular program for academy respond to peaceful co-existence of ASEAN economic community which the purpose of study is states, problems and obstacles in the teaching in the course in the primary school in Phetchabun and find out curriculum development in the course of Mathematic based on English curricular program for primary school respond to peaceful co-existence of ASEAN economic community by the process of participatory action research. The population was 44 consists of 8 administrators and 36 teachers. The tool in this research was questionnaires and educational documents. The data were analyzed by frequency, percentage and content analysis.

The results showed that the states, problems and obstacles in the teaching of English in primary schools of the past have taught in Thai. Teachers can not be taught in English, the knowledge of teachers in English trainees can not actually applied and no examples of teaching and learning English. When teaching English to students, it's really not enough time and change the period to teaching is late. So that, students walk slow to enroll in the class that make the time teaching is less. There is no tool to help to teach. The guidelines for development of English curricular program for mathematics subject in primary school to respond to peaceful co-existence of ASEAN economic community by the process using participatory action research found that curriculum development should take into the learner-centered. The course should be an interesting which correlated with horizontal. The teacher's role in helping organize activities for learners to learn, the teacher's role as teaching facility, reliance on local resources or the community possibly in the form of individuals or in the form of local knowledge to benefit the students most, can be learned to use in their daily lives, or can solve problems in real life.

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ.....	ค
บทคัดย่อ.....	ง
Abstract.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญรูป.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	2
1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย.....	2
1.4 ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย	2
บทที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	3
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร.....	3
2.2 แนวคิดการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษ.....	6
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	8
2.3.1 ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	9
2.3.2 คุณลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	12
2.3.3 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม.....	13
2.3.4 พัฒนาการของการวิจัยแบบมีส่วนร่วม.....	14
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	17
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ	20
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	23
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงานวิจัย	24
3.1 การสำรวจพื้นที่ศึกษา.....	24
3.2 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	24
3.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	24
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	25
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	26
บทที่ 4 ผลการวิจัย	27

4.1	การวิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษ ของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคม อาเซียนอย่างยั่งยืน.....	27
4.2	การวิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษ ของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคม อาเซียนอย่างยั่งยืน.....	28
4.3	การวิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษ ของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคม อาเซียนอย่างยั่งยืน.....	29
4.4	การวิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษ ของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคม อาเซียนอย่างยั่งยืน.....	30
บทที่ 5	สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ.....	31
5.1	สรุปผลการวิจัย	32
5.2	อภิปรายผลการวิจัย.....	33
5.3	ข้อเสนอแนะ.....	35
เอกสารอ้างอิง	.....	36
ภาคผนวก	.....	38
ภาคผนวก ก	แบบสัมภาษณ์.....	39
ภาคผนวก ข	แบบสอบถามความคิดเห็น	42
ภาคผนวก ค	ภาพกิจกรรมการวิจัย	45

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

เนื่องจากการที่ผู้นำอาเซียนได้ลงนามปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือในอาเซียน เพื่อประกาศจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ในปี พ.ศ.2558 เพื่อเป็นองค์กรความร่วมมือทางเศรษฐกิจ โดยการสนับสนุนการรวมตัวและความร่วมมืออย่างรอบคอบ คือ ด้านการเมือง ให้จัดตั้งประชาคมการเมืองความมั่นคงอาเซียน ด้านเศรษฐกิจ ให้จัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และด้านสังคมวัฒนธรรม ให้จัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เป็น 3 เสาหลัก และมีการจัดโครงสร้างองค์กรอาเซียนรองรับภารกิจและพันธกิจและกำหนดกรอบทางกฎหมายภายใต้กฎบัตรอาเซียน เพื่อให้สมาชิกเคารพกติกาในการทำงานประชาคมอาเซียน

การขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนทั้ง 3 เสาหลักนี้ การศึกษาเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน ดังปรากฏในปฏิญญาว่าด้วยแผนงานสำหรับประชาคมอาเซียน ที่ได้เน้นย้ำความสำคัญของการศึกษาว่าเป็นกลไกสำคัญในการนำอาเซียนให้บรรลุวิสัยทัศน์ และยังกล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนามนุษย์ ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงโอกาสการพัฒนาในด้านต่างๆ กลไกความร่วมมือด้านการศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการนำอาเซียนสู่การเป็นประชาคมที่มีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีหัวใจสำคัญอยู่ที่การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ร่วมกันเรียนรู้ร่วมกันแสวงหาปัญหา และคิดค้นแนวทางออกเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาที่เป็นเรื่องอันเป็นฉันทามติของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่ม ทำงานร่วมกันทั้งแก้ปัญหา และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีนักวิจัยภายนอกทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวย หรือวิทยากรกระบวนการร่วมกับนักวิจัยชุมชนที่เป็นชาวบ้าน ดังนั้น การวิจัยจึงสร้างคุณลักษณะของการเรียนรู้แบบพหุภาคี พร้อมกับสร้างจิตสำนึกตระหนักในปัญหา หน้าที่ และร่วมกันแก้ปัญหา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาได้ถูกต้อง

จากความสำคัญและความจำเป็นดังกล่าว ทำให้คณะผู้วิจัยจึงเสนอโครงการที่จะทำการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืนโดยใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อนำร่องสถานศึกษาในจังหวัดเพชรบูรณ์ ในการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษ การจัดหลักสูตรให้สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียน นอกจากนี้เพื่อเป็นการสร้างความตระหนักรู้ให้แก่คนไทยว่าจะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นพลเมืองอาเซียน ที่สามารถแข่งขันกับประชาคมอาเซียนได้

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษตามหลักสูตรสถานศึกษา ของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์
- 2) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของสถานศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืนโดยใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

- 1) คณะวิจัยมุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืนโดยใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์
- 2) คณะวิจัยมุ่งศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษตามหลักสูตรสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์
- 3) วิธีการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ สำหรับการเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน
- 4) คณะวิจัยทำการประเมินประสิทธิผลการใช้หลักสูตรภาษาอังกฤษในสถานศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมการเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน
- 5) ขอบเขตด้านประชากร คือ นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองหลักสูตรคือนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

ผลงานวิจัยครั้งนี้จะแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืนโดยใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และได้ทราบถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษตามหลักสูตรสถานศึกษา ของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ ตลอดจนการสร้างความรู้ให้แก่นักเรียนไทยที่จะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นพลเมืองอาเซียน ที่สามารถแข่งขันกับประชาคมอาเซียนได้

บทที่ 2

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของสถานศึกษา ระดับประถมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน มีแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 1) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
- 2) แนวคิดการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษ
- 3) แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
- 4) แนวคิดเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- 5) แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ
- 6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษา เป็นภารกิจหนึ่งของสถานศึกษาที่จะต้อง ดำเนินการตามกรอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 27 โดยมี คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้กำกับหลักสูตรแกนกลางขั้น ที่มีสาระการเรียนรู้หลักและ มาตรฐานเป็นข้อกำหนดและเป็นแนวทางให้สถานศึกษาจัดทำสาระหรือรายละเอียดของหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (วัฒนาพร, 2545: 1-2)

สงัด (2532: 30) อธิบายความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หรือในภาษาอังกฤษว่า Development มีความหมายเด่นชัดอยู่ 2 ลักษณะคือ

- 1) หมายถึง การทำให้ดีขึ้นหรือทำให้สมบูรณ์ขึ้น
- 2) หมายถึง ทำให้เกิดขึ้น

อมรา (2540: 25) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า มี 2 ลักษณะคือ

- 1) การปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การแก้ไขหลักสูตรบางส่วนที่กำลังใช้อยู่ให้เหมาะสม ยิ่งขึ้น ซึ่งลักษณะนี้เป็นสิ่งที่ต้องกระทำ อยู่เสมอขณะกำลังใช้หลักสูตร

- 2) การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยเปลี่ยนไปจาก หลักสูตรเก่าทั้งระบบ ทุกองค์ประกอบของหลักสูตร โดยอาศัยพื้นฐานข้อมูลต่างๆ ในการจัดทำ หลักสูตร

Taba (1962: 454) ได้กล่าวว่า “การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การเปลี่ยนแปลงและ ปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้นทั้งในด้านการวางจุดหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียน การสอน การวัดผลอื่นๆ เพื่อให้บรรลุจุดหมายอันใหม่ที่วางไว้”

สำหรับ Saylor and Alexander (1974: 7) ได้สรุปความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่าหมายถึง “การจัดทำ หลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการจัดทำ หลักสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน”

ชูศรี (2544: 88) ได้กล่าวถึงหลักการพัฒนาหลักสูตรว่า การพัฒนาหลักสูตรจะเกิดขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์สำคัญต่อไปนี้

- 1) วิทยาการต่างๆ ของสังคมและโลกมีการเปลี่ยนแปลงไป
- 2) นโยบาย ปรัชญา และแนวทางการพัฒนาการศึกษาเปลี่ยนแปลงไป
- 3) ผู้ใช้หลักสูตรอันได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา ครูผู้สอน นักเรียนและผู้ปกครองเรียกร้อง
- 4) ข้อมูลพื้นฐานและชุมชนเปลี่ยนแปลง

ดังนั้น หลักในการพัฒนาหลักสูตรจะต้องประกอบด้วยหลักการต่างๆ ดังนี้

1) มีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน มีระเบียบแบบแผนและดำเนินงานตามลำดับขั้นตอนจนถึงขั้นสุดท้ายอย่างรอบคอบ

2) เป็นส่วนที่สร้างความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียนที่ดีกว่าหลักสูตรเดิม

3) คำนึงถึงการอบรมครูประจำการให้เกิดความเข้าใจหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นมาใหม่โดยทันทีเมื่อหลักสูตรใหม่ได้พัฒนาขึ้นมาและจะนำไปใช้

4) คำนึงถึงตัวผู้เรียนที่จะได้รับผลจากหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่

5) ต้องได้รับความร่วมมือและมีการประสานงานเป็นอย่างดีจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

6) ต้องมีผู้ชำนาญการในการพัฒนาหลักสูตรเป็นผู้นำและมีความสามารถเป็นอย่างดี

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 นับเป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการศึกษาของประเทศที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยมี สาระสำคัญ คือ มุ่งเน้นให้มีการปฏิรูประบบบริหารและจัดการทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยให้มีเอกภาพในเชิงนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติมีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา และให้มีอิสระในการบริหารจัดการภายใต้การกำกับดูแลจากรัฐ ในด้านหลักสูตรจัดให้มีคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำ สาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545ก: 1)

คณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543: 14-16) ได้ให้หลักเกณฑ์การพัฒนาหลักสูตรขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษา หมายถึง การจัดทำ สารของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

2. ความสำคัญและความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 27 วรรค 2 กำหนดให้การศึกษา มีหน้าที่ในการจัดทำสารของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพของปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากชีวิตจริงของตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวชุมชน สังคม ประเทศชาติและดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

หลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ ต้องมีลักษณะหลากหลาย มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมกับวัยและศักยภาพ สารของหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงามและความรับผิดชอบต่อสังคมใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนได้ (คณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543: คำนำ)

สถานศึกษาต้องจัดทำ โครงสร้างของหลักสูตร ซึ่งกำหนดสาระการเรียนรู้ และเวลาเรียนไว้อย่างชัดเจน เพื่อสถานศึกษาจะได้นำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อที่จะให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่หลักสูตรกำหนด โดยโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วยดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2545ก: 31-32)

1. สาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายวิชา หน่วยการเรียนรู้ครบ 8 กลุ่มสาระรายปีหรือรายภาค ทั้งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและเพิ่มเติมตามความถนัด ความสนใจความต้องการของผู้เรียน

2. มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน

3. เวลาแต่ละกลุ่มสาระ หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายปี หรือรายภาค

วัฒนาพร (2545: 58)ได้จัดทำ โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วยสาระการเรียนรู้/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ครบ 8 กลุ่มสาระรายปีหรือรายภาค ทั้งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและเพิ่มเติมตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียนชุมชนและท้องถิ่น มีกิจกรรมให้ผู้เรียนทุกภาคเรียน กำหนดเวลาเรียนแต่ละกลุ่มสาระ หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นรายภาคหรือมีแนวดำเนินการจัดทำ โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

2.2 แนวคิดการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษ

โครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ หรือ English Program คือ โครงการที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 แต่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการเรียนการสอน มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านความรู้ ความสามารถ และทักษะทางภาษาอังกฤษของนักเรียน ให้ก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน โดยมีการจัดการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงความต้องการของชุมชน ความสามารถพื้นฐานในการใช้ภาษาของนักเรียน มีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันดีงาม ตลอดจนจัดการเรียนการสอนในบริบทของความเป็นไทยผสมผสานกับความเป็นสากล โครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน โดยสอนได้ทุกวิชา ยกเว้นวิชาภาษาไทย และวิชาสังคมศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทย กฎหมายไทย วัฒนธรรมและประเพณีไทย โดยทำการสอนโดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อไม่น้อยกว่า 18 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และไม่น้อยกว่า 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, 2546ก: 1)

สุชาติา เปลี่ยนสุภาพ (2547: 141-143) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษไว้ว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 โรงเรียนนานาชาติในประเทศไทยได้รับอนุญาตให้รับเด็กไทยเข้าศึกษาได้ โดยกำหนดสัดส่วนไว้ไม่เกินครึ่งหนึ่งของนักเรียนทั้งหมด จากหลักเกณฑ์เดิมที่อนุญาตให้เฉพาะเด็กไทยที่ใช้ชีวิตศึกษาอยู่ในต่างประเทศไม่ต่ำกว่า 3 ปี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ได้ตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองที่บุตรหลานไม่เคยไปเรียนต่างประเทศ และผู้ที่มีแนวโน้มจะส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อ ให้หันมาพิจารณาการศึกษาในลักษณะเดียวกันในประเทศไทยมากขึ้น ทำให้เงินตราไม่รั่วไหลออกนอกประเทศ รวมถึงยังสามารถให้ความอบอุ่น ปลูกฝังเรื่องภาษาและวัฒนธรรมไทยได้อีกด้วย

แม้ว่าโอกาสในการเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนนานาชาติจะเปิดกว้างขึ้น แต่ก็ยังคงไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองที่ต้องการให้บุตรหลานได้พัฒนาความรู้ความสามารถด้านภาษาอังกฤษ ด้วยปัจจัยทั้งจำนวนโรงเรียนนานาชาติที่เปิดสอน สถานที่ตั้งของโรงเรียนเหล่านั้น และค่าใช้จ่ายหลักแสนในแต่ละปี กระทรวงศึกษาธิการซึ่งได้เล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าว และด้วยนโยบายที่ต้องการยกระดับการศึกษา และพัฒนาความรู้ความสามารถของเด็กไทยด้านภาษาอังกฤษ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จึงได้อนุญาตให้โรงเรียนเอกชนดำเนินงานโครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ (English Program) โดยเริ่มทำการสอนในปีการศึกษา 2538 มีโรงเรียนเอกชน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย โรงเรียนสารสาสน์เอกตรา และโรงเรียนอุดมศึกษา ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการในขณะนั้น

ในปี พ.ศ. 2541 มีโรงเรียนเอกชนได้รับอนุญาตให้เปิดทำการสอนหลักสูตร English Program ในระดับอนุบาล ถึงมัธยมศึกษา รวม 24 โรงเรียน และโรงเรียนประเภทอาชีวศึกษารวม 8 โรงเรียน ซึ่งยังคงไม่เพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองที่เพิ่มมากขึ้น โรงเรียนโยธินบูรณะซึ่งเป็นโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา จึงเป็นโรงเรียนแรกที่เปิดสอนโครงการ English Program ดำเนินการโดยใช้หลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนเป็นแนวปฏิบัติ

เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้การจัดการเรียนการสอน เป็นภาษาอังกฤษของสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นไปอย่างมีคุณภาพ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีคำสั่งที่ วก 1065/2544 ลงวันที่ 9 ตุลาคม 2544 เรื่องให้ใช้นโยบาย หลักเกณฑ์ และวิธีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ หลักเกณฑ์ดังกล่าวก่อให้เกิดความเท่าเทียมและเป็นธรรม สอดคล้องกับหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแต่ละระดับ และเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล

ในปี พ.ศ. 2546 กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายที่จะขยายการดำเนินโครงการที่มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษให้เพิ่มมากขึ้น โดยจัดเป็น 2 รูปแบบ คือ English Program (EP) และ Mini English Program (MEP) โดยโครงการ EP มีโรงเรียนเอกชนที่เปิดสอนจำนวน 61 โรงเรียน และโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาที่เปิดสอนจำนวน 9 โรงเรียน สำหรับโครงการ MEP มีโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษาที่เปิดสอนจำนวน 41 โรงเรียน และโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติอีก 17 โรงเรียน และในปีเดียวกันนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งที่ สพฐ 43/2546 ลงวันที่ 22 กรกฎาคม 2546 เรื่องแก้ไขเพิ่มเติมนโยบาย หลักเกณฑ์ และวิธีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ โดยเนื้อหามีการแก้ไขและเพิ่มเติมในเรื่องของนโยบาย หลักเกณฑ์ และวิธีการจัดการเรียนการสอน ในหัวข้อการบริหารจัดการ และการวัดและประเมินผลการเรียน และในปี พ.ศ. 2547 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้มีการจัดโครงการเพียงรูปแบบเดียว คือ โครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ หรือที่เรียกว่า English Program (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, 2548ข: 7)

ในปัจจุบันปีการศึกษา 2549 มีโรงเรียนที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินโครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ จำนวนทั้งสิ้น 197 โรงเรียน แบ่งเป็นโรงเรียนเอกชน 122 โรงเรียน (สมาคมโรงเรียนเอกชนที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการสอน, 2549) และโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 75 โรงเรียน (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, 2549) ทั้งนี้เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 9 โรงเรียน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีหัวใจสำคัญอยู่ที่การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ร่วมกันเรียนรู้ร่วมกันแสวงหาปัญหา และคิดค้นแนวทางออกเพื่อแก้ไข ปัญหาหรือพัฒนาที่เป็นเรื่องอันเป็นฉันทามติของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่ม ทำงานร่วมกันทั้งแก้ปัญหา และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีนักวิจัย ภายนอกทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวย หรือวิทยากรกระบวนการร่วมกับนักวิจัยชุมชนที่เป็นชาวบ้าน ดังนั้น การวิจัยจึงสร้างคุณลักษณะของการเรียนรู้แบบพหุภาคี พร้อมกับบังเกิดผลพลอยได้ที่เป็น จิตสำนึกตระหนักในปัญหา หน้าที่ และร่วมกันแก้ปัญหา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาได้ ถูกต้องตรงตามความต้องการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) เป็น การวิจัยที่มุ่งแก้ปัญหา หรือปรับปรุงการทำงาน หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการอยู่ในหน่วยงานหรือ องค์กร นับเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคมและชุมชนที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ วิจัย (สกว.) และบัณฑิตวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยหลายแห่งทั้งภาครัฐและเอกชนได้ให้ความสำคัญ และกระตุ้นให้นักวิจัย/นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาใช้เป็นรูปแบบในการวิจัยและการทำวิทยานิพนธ์/ การค้นคว้าอิสระเพื่อตอบสนองต่อโจทย์แห่งการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาที่มุ่งไปที่การค้นหา แนวทางอันเป็นรูปธรรมที่เกิดจากการระดมสมองในลักษณะของการมีส่วนร่วมของหลายฝ่ายที่ เกี่ยวข้อง โดยปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการวิจัยจากรูปแบบดั้งเดิมที่การตั้งประเด็นของปัญหา เริ่มต้นและจบกระบวนการโดยนักวิจัย ซึ่งพบว่างานวิจัยหลากหลายชิ้นมิได้ถูกนำไปเผยแพร่หรือ นำไปทดลองใช้หรือถูก “เก็บขึ้นหิ้ง” อันเป็นการสูญเสียทั้งกำลังความคิด งบประมาณและทรัพยากร เวลาอย่างน่าเสียดายยิ่ง มาเป็นงานวิจัยที่เริ่มต้นจากชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งในมิติของการร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกันแสวงหาปัญหา และคิดค้นแนวทางออกเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาที่เป็นเรื่องอันเป็น ฉันทามติของชุมชน รวมทั้งร่วมรับผลของการพัฒนา โดยมีนักวิจัยภายนอกทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวย หรือวิทยากรกระบวนการร่วมกับนักวิจัยชุมชนที่เป็นชาวบ้าน ดังนั้น การวิจัยจึงสร้างคุณลักษณะของ การเรียนรู้แบบพหุภาคี พร้อมกับบังเกิดผลพลอยได้ที่เป็นจิตสำนึกตระหนักในปัญหา หน้าที่ และ ร่วมกันแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่ม ทำงานร่วมกันทั้งแก้ปัญหา และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งมีหัวใจสำคัญอยู่ที่การมีส่วนร่วมนี้ ย่อมไม่ใช่เรื่องง่ายดังที่นักวิจัยผู้มีประสบการณ์ภาคสนามหลายท่านสะท้อนความเห็นและข้อสังเกต เอาไว้ โดยเฉพาะประเด็นของการสร้างส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยแต่ละขั้นตอนอันจะเป็นแนวทาง และคำแนะนำที่น่าสนใจ รวมทั้งช่วยให้นักวิจัยที่สนใจใช้รูปแบบนี้ในการทำวิจัยปัญหาของสังคม เศรษฐกิจและการเมืองโดยเฉพาะการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research and Development)

2.3.1 ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Kerlinger (1988) กล่าวว่า การวิจัยเป็นรูปแบบหนึ่งของการแสวงหาความรู้ ความจริงที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ ตรวจสอบได้ เกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ส่วนคำว่าเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาที่ควบคู่ไปกับการวิจัย และคำว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่ง สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ก็คือ การแสวงหาความรู้ ความจริงที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ตรวจสอบได้ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีกลุ่มบุคคลเข้ามาร่วมกันเรียนรู้เพื่อรู้จักตัวเองชุมชนสิ่งแวดล้อม ให้เห็นปัญหาของตัวเอง และเห็นทางแก้หรือทางออกจากปัญหา โดยลงมือปฏิบัติจริง ได้ผลจริง แก้ปัญหาได้จริง

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี ใช้คำว่า **การวิจัยเชิงปฏิบัติ** (action research) เป็นระเบียบวิธีสำหรับเรียนรู้จากประสบการณ์ เสนอโดยนักจิตวิทยาสังคมชื่อเคิร์ท เลวิน (Kurt Lewin) รวมถึงวิธีสร้างและจัดการความรู้ในลักษณะของการสอบถาม (inquiry) ประกอบด้วยเส้นเวียนก้นหอย (spiral) ของกิจกรรมตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน (planning) การปฏิบัติ (acting) การสังเกตผล (observing) และการประเมินสะท้อนกลับ (reflecting) โดยจะมีการกระทำซ้ำกิจกรรมในเส้นเวียนก้นหอยทั้งหมดจนกว่าจะบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่นั้น

วิธีการแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มาจากคำว่า "การปฏิบัติ" (Action) และ"การวิจัย" (Research) ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการทำงานร่วมกัน การตกลงใจร่วมกัน การพัฒนาปรับปรุงร่วมกันของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในงานนั้นๆมากกว่าการอาศัยผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก และโดยอาศัยคุณสมบัติของนักวิจัยที่แตกต่างกับการวิจัยแบบอื่นที่มีอาศัยเครื่องมือการวิจัยและความเห็นของกลุ่มตัวอย่างเป็นสิ่งสำคัญ

การวิจัยเชิงปฏิบัติเน้นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพมิใช่เพียงเก็บข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามความคิดเห็นกับกลุ่มตัวอย่างแต่อย่างเดียว มีการเก็บข้อมูลหลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต การอภิปรายกลุ่ม (เล็กและใหญ่) การศึกษาค้นคว้าด้วยการวิเคราะห์เอกสารและการสนทนากลุ่ม (Focus group)

กมล สุดประเสริฐ (2540 : 8) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) คือ การวิจัย ค้นคว้า และหาความรู้ตามหลักการของการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์แบบเดิมๆ ต่างกันเพียงแต่ว่า PAR นั้นมีวัตถุประสงค์มุ่งไปที่การแก้ปัญหาในการพัฒนาและเป็นการวิจัยที่ดำเนินไปด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนผู้ร่วมงาน รวมทั้งในกระบวนการวิจัย และในการมีหุ้นส่วนใช้ประโยชน์ของการวิจัย” ซึ่งสอดคล้อง

สุภางค์ จันทวานิช (2547: 67) กล่าวว่าการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) หมายถึง วิธีการที่ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมวิจัย เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการวิจัย นับตั้งแต่การกำหนดปัญหา การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตลอดจนหาแนวทางในการแก้ปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรม (<http://www.ru.ac.th/>) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่นำแนวคิด 2 ประการมาผสมผสานกันคือการปฏิบัติการ(Action) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยจะต้องดำเนินการ และคำว่า การมีส่วนร่วม (Participation) อันเป็นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัย ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการจนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัย โดยมีความหมายถึง วิธีการที่ให้ผู้ถูกวิจัยหรือชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหาของการดำเนินการ การช่วยให้ข้อมูลและการช่วยวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนช่วยหาวิธีแก้ไขปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนชาวบ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหาของชุมชนและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา กระบวนการวิจัยจึงดำเนินไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นขั้น ๆ ส่วนกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลเป็นไปในเชิงการวิภาษ (Dialectic) ซึ่งชาวบ้านจะค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตัวเอง และด้วยวิธีการวิจัยเช่นนี้ ข้อมูลที่ได้จึงมีความชัดเจน สะท้อนความคิดอ่านตลอดจนนิสัยใจคอของชาวบ้าน สะท้อนความต้องการและแบบแผนในการดำเนินชีวิตของเขา การวิจัยแบบนี้จึงเป็นวิธีการที่สนับสนุนให้ชาวบ้านหรือตัวแทนในชุมชนเป็นคนสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับตนเองและชุมชน โดยการศึกษาเรียนรู้หาข้อมูล การศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหา รวมทั้งการแก้ไขปัญหาที่กำลังประสบอยู่ โดยการร่วมกันวางแผน และกำหนดการดำเนินงานตามแผนหรือโครงการ พร้อมทั้งการปฏิบัติตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาได้ถูกต้องตรงตามความต้องการ ประกอบกับการใช้ภูมิปัญญาและทุนที่มีอยู่ในชุมชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ นอกจากจะส่งผลดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ยังช่วยให้เกิดการพัฒนาของผลงานวิจัยและกระบวนการวิจัยในตัวของมันเองอีกด้วย และอีกทางหนึ่งการวิจัยยังเป็นส่วนสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการวิจัย ซึ่งสามารถเป็นตัวนำของการพัฒนาไปสู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพอีกด้วย

ชนิษฐา กาญจนสินนท์ (2536) ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การวิจัยที่พยายามศึกษาชุมชน โดยเน้นการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา วางแผนและดำเนินการตามแผนในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการดำเนินการประเมินผล โดยที่ทุกขั้นตอนดังกล่าวสมาชิกชุมชนเข้าร่วมด้วย อันเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ได้พัฒนาตนเอง ในการทำงานพัฒนา

อุทัย ดุลยเกษม (2535 อ้างถึงใน ขนิษฐา กาญจนสินนท์.2536) กล่าวว่าไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบของการวิจัยที่ประชาชนซึ่งเคยเป็นประชากรของการวิจัย กลับบทบาทมาเป็นผู้ร่วมในการทำวิจัย โดยเข้ามามีบทบาทส่วนร่วมตลอดกระบวนการวิจัย

โดยทั่วไปแล้ว ข้อกำหนดของงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้นแตกต่างไปจากแนวคิดของการวิจัยแบบเดิมอยู่มาก แนวคิดในการวิจัยแบบเดิมนั้น ตั้งอยู่บนฐานของปรัชญา ปณิธานนิยมเชิงตรรก (Philosophy of Logical Positivism) และพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioralism) ซึ่งมีข้อกำหนดว่า นักวิจัยทุกคนจะต้องรักษาความเป็นกลาง (Neutrality) โดยแยกตัวเองโดยสิ้นเชิงออกจากสิ่งที่ศึกษาเพื่อมิให้เกิดอคติ (bias) ต่อการศึกษา อันจะทำให้ผลของการศึกษาเบี่ยงเบนและไม่น่าเชื่อถือ แต่การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้น เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัย และนักพัฒนาหรือนักปฏิบัติการ (Practitioners) ตลอดกระบวนการศึกษาค้นคว้า กมล สุดประเสริฐ (2537:7) จึงให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นการวิจัยที่จัดกระทำโดยผู้ปฏิบัติการ

เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการแก้ไขปัญหาโดยทันที และต้องกระทำเป็นหมู่คณะร่วมกัน ขยายความอีกได้ว่า เป็นการวิจัยที่ต้องอาศัยกระบวนการทำงานร่วมกันที่จะต้องสืบสวนสอบสวนหาปัญหาและข้อโต้แย้งร่วมกันเป็นกลุ่ม วิเคราะห์สาเหตุแห่งปัญหา โดยเป็นกระบวนการที่ค่อนข้างจะลำเอียงไปในทางทางกระบวนการประชาธิปไตย

นิตยา เงินประเสริฐศรี (2544) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกลยุทธ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการเดินทางไปสู่การพัฒนา (Journey of Development) โดยมีการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เป็นอยู่ไปสู่สิ่งที่สามารถเป็นไปได้ ทั้งในระดับปัจเจกชนและระดับสังคม โดยหัวใจสำคัญของการเปลี่ยนแปลงอยู่ที่กระบวนการวิจัย ซึ่งใช้แนวทางความร่วมมือ (Collaborative Approach) ระหว่างนักวิจัยกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งนี้กระบวนการวิจัยจะต้องเป็นประชาธิปไตย ยุติธรรม มีอิสระ และส่งเสริมคุณค่าของชีวิต และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะเข้าร่วมสังเกต ตรวจสอบสถานการณ์ต่าง ๆ สะท้อนความคิดเห็นและความต้องการของตน ทรัพยากรที่มีอยู่ อุปสรรคและปัญหาที่ปรากฏอยู่ ตรวจสอบทางเลือกที่เป็นไปได้ และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีจิตสำนึกไปสู่การเปลี่ยนแปลงใหม่

กล่าวโดยสรุป การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมหมายความว่า การร่วมกันดำเนินกระบวนการวิจัยโดยผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ทั้งที่เป็นชาวบ้านและนักพัฒนา กับผู้วิจัยภายนอก เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาพความจริงของสังคมนั้น และเพื่อให้เห็นภาพแห่งคุณลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เด่นชัด

2.3.2 คุณลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

คุณลักษณะสำคัญของงานวิจัยรูปแบบดังกล่าวเมื่อเทียบกับงานวิจัยแบบดั้งเดิมสามารถสรุปได้จากผลงานความคิดของพันธุทิพย์ รามสูตร (2540:63) ได้ดังนี้

ประเด็นเปรียบเทียบ	การวิจัยแบบดั้งเดิม	การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
รูปแบบ	เป็นพิมพ์เขียวที่กำหนดให้	เน้นกระบวนการที่ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์
อุดมการณ์/ปรัชญา	เน้นกลุ่มคนชั้นสูง	เน้นกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสในสังคม คนชายขอบ
จุดมุ่งหมาย	ไม่ผูกพัน ทำให้ได้ข้อมูลเพื่อตอบปัญหาการวิจัย	มีพันธกรณีระหว่างนักวิจัยกับชาวบ้านที่จะร่วมกันเพื่อสิทธิของมนุษย์
กรอบการวิจัย	กำหนดโดยนักวิจัยองค์กร	กำหนดโดยประชาชนในพื้นที่
จุดเน้น	วัตถุ เน้นการสร้างสิ่งของ	คน เริ่มที่คนเป็นหลัก ทำให้คนมีคุณค่า สร้างความภาคภูมิใจและกำลังใจ
เป้าหมาย	กำหนดไว้ล่วงหน้า	ปรับเปลี่ยนตามความต้องการของท้องถิ่นตามเงื่อนไขความเหมาะสม
ยุทธวิธี	เน้นการวางแผนที่อ้างว่าชาวบ้านไม่สามารถวางแผนเองได้	เน้นการมีส่วนร่วม เชื่อมั่นในความสามารถในการเรียนรู้ของคน
วิธีการ	เข้มงวดรัดกุม เน้นหลักการวิจัยเชิงปริมาณ มองมิติชุมชนที่ศึกษาและใช้เทคโนโลยีหรือระเบียบวิธีการชั้นสูง	เรียบง่าย ใช้วิธีการที่ชาวบ้านรู้จักและถนัดมองชุมชนอย่างเป็นองค์รวม และใช้เทคโนโลยีชาวบ้าน
การวิเคราะห์สถานการณ์	เน้นการย่อส่วน (Reductionism)	การมององค์รวม (Holistic Approach)
รูปแบบการพัฒนา	ควบคุม ชี้แนะและให้แรงจูงใจเป็นวัตถุ เน้นการทำงานตามแผนและส่งเสริมวัฒนธรรมการพึ่งพา	ปลดปล่อย สร้างกำลังใจอำนาจในการคิดและตอรองให้สำเร็จในสิ่งที่ได้กระทำ โดยมีแรงจูงใจคือความภูมิใจในศักดิ์ศรีของตน และเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมการพึ่งพาตนเอง
มองชาวบ้าน	เป็นผู้รับประโยชน์จากความสำเร็จของโครงการวิจัย	เป็นผู้ทำประโยชน์ เป็นผู้ลงมือกระทำโครงการสำเร็จ และมีส่วนร่วม
ผลลัพธ์ (Output)	เน้นวัตถุที่เป็นผลผลิตของโครงการ เช่น รั้ว ถนน อาคารเป็นต้น	ไม่เน้นวัตถุ แต่เน้นความสามารถของชุมชน เน้นการเรียนรู้ ความพอใจ ความหลากหลาย กำลังใจและแรงใจของประชาชน

2.3.3 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

ปัญหาสำคัญของการพัฒนาที่ผ่านมาไม่ใช้การขาดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่อยู่ที่ว่าการกระจายผลพวงของการพัฒนายังไม่ตกไปถึงมือผู้ยากไร้และขัดสนจริง ๆ ทำนองเดียวกันกับการวิจัยเพื่อพัฒนาก็ประสบปัญหาในลักษณะดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นการวิจัยเพื่อแสวงหารูปแบบเพื่อการพัฒนาการวิจัย เพื่อการวางแผนหรือการวิจัยเพื่อนำเอาวิทยาการสมัยใหม่ไปปรับใช้ในชนบทต่างก็มิได้ช่วยให้กระบวนการพัฒนาและผลพวงของการศึกษาตกถึงกลุ่มคนที่ควรจะเป็นเป้าหมายที่แท้จริงอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยแต่อย่างใด ทั้งนี้ก็อาจเป็นเพราะว่างานวิจัยแบบดั้งเดิมเพื่อการพัฒนาชุมชนนั้นจะให้ความสำคัญกับชาวบ้านในฐานะที่เป็น “ผู้ถูกวิจัย” และมักจะกันผู้ถูกวิจัยออกไปหรือปฏิบัติต่อเขาในฐานะที่เป็นเพียงแหล่งข้อมูลดิบ วิธีการวิจัยต่าง ๆ แบบแผนการวิจัย ระเบียบวิธี การรวบรวม ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนกรอบแนวความคิดทางทฤษฎีต่าง ๆ จะถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว และนักวิชาการหรือนักวิจัย ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกชุมชนมักจะเป็นผู้กำหนดหรือผู้วิเคราะห์และสรุปว่าปัญหาในชุมชนหนึ่ง ๆ นั้นได้แก่อะไรบ้างซึ่งถ้าโครงการวิจัยนั้นทำโดยนักวิชาการหรือนักวิจัยสาขาใด การกำหนดปัญหาของชุมชนมักขึ้นอยู่กับศาสตร์ (Discipline) หรือความสนใจของนักวิชาการหรือนักวิจัยสาขานั้น ๆ และหากการวิจัยนั้น ๆ ได้รับการมอบหมายให้หน่วยงานหนึ่งที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบหน่วยงานนั้น ๆ ก็มักจะทำการศึกษารวบรวมข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายสำหรับหน่วยงานของตน การกำหนดปัญหาเพื่อการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนจึงเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของหน่วยงานนั้น ๆ มากกว่าเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความร่วมมือของประชาชนในการรวบรวมข้อมูลปัญหาทั้งหลายนั้นอยู่ในวงจำกัดและประชาชนเกือบจะไม่ได้อะไรจากการวิจัยอันเป็นองค์ความรู้เหล่านั้นเลย (กมล สุคประเสริฐ, 2537:77)

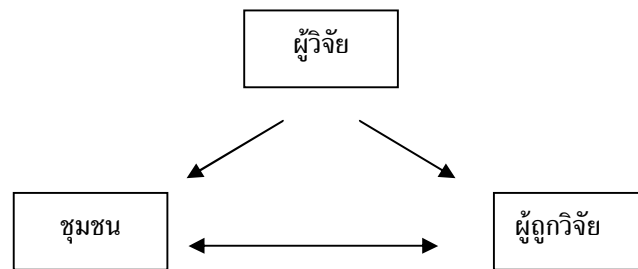
ต่อมาแทนที่จะเป็นการศึกษาโดยนักวิจัยฝ่ายเดียว จึงได้มีการปรับใช้วิธีการศึกษาเป็นแบบสองทาง คือ ผู้ถูกศึกษา หรือ สมาชิกของชุมชนได้มีโอกาสรับรู้ด้วยว่านักวิจัยกำลังศึกษาเรื่องอะไร เพื่ออะไร เป็นต้น และจะได้มีส่วนร่วมในการศึกษานั้น เมื่อสมาชิกในชุมชนเข้าใจในโครงการวิจัย มีส่วนร่วมในการวิจัย และผู้วิจัยยอมรับการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือประชาชนโดยการเชื่อมโยงระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจกับวิธีการศึกษาสภาพปัญหา ซึ่งใช้ความพยายามทุกวิถีทางที่จะพัฒนาแนวทางการวิจัยให้รวมเอาผู้ที่คาดว่าจะจะได้รับประโยชน์จากการวิจัยเอาไว้ด้วย และให้เข้ามามีบทบาทตั้งแต่เริ่มวางแผนโครงการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูล การตีความของข้อมูล การเชื่อมโยงดังกล่าวนี้ เป็นวิธีการวิจัยที่เรียกว่า การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) ซึ่งการวิจัยแบบนี้เข้ามามีบทบาทในฐานะที่เป็นทางเลือกและนวัตกรรมเพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชนตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา การวิจัยแบบมีส่วนร่วมได้รับการพัฒนาเป็นระยะ ๆ ปัจจุบันได้มีการใช้การวิจัยแบบนี้มากขึ้นทั้งภาครัฐบาลและเอกชน

2.3.4 พัฒนาการของการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

หลักการและวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมได้พัฒนามาจากหลายฐานทฤษฎีทางสังคมศาสตร์โดยเฉพาะแนวโน้มนิสาขามานุษยวิทยา เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในจุดเริ่มต้นของการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมเพราะวิชามานุษยวิทยาเป็นหนึ่งในไม่กี่สาขาของสังคมศาสตร์ที่ใช้วิธีการศึกษาแบบเจาะลึกในชุมชนและการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมก็ใช้วิธีเหล่านี้ไปตลอดกระบวนการวิจัย (พันธ์ทิพย์ รามสูตร, 2540:5) ซึ่งวิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในภาคสนามของนักมานุษยวิทยา มีเทคนิควิธีการศึกษาที่เน้นการสังเกต สัมภาษณ์ จดบันทึกข้อมูล ซึ่งทั้งหมดนี้รวมเรียกว่า การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ซึ่งเป็นการสังเกตโดยเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนนั้นด้วย ลักษณะเด่นของการศึกษาชุมชนของนักมานุษยวิทยานี้ มีผลดีตรงที่ช่วยให้เข้าใจคนที่ถูกศึกษาเป็นอย่างดี ทั้งนี้เป็นความเข้าใจที่รวมความเห็นใจ พร้อมทั้งจะช่วยเหลือ วิธีการศึกษาของนักมานุษยวิทยา จึงถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอยู่เสมอ จากการนำวิธีการศึกษาของนักมานุษยวิทยาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนานั้น วิธีการศึกษาก็มีการปรับปรุงขึ้นด้วย กล่าวคือ การวิจัยในระยะแรกจะเป็นการที่ผู้วิจัยเข้าไปในชุมชน เพื่อไปสังเกตและซักถามหรือรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีต่าง ๆ แต่ฝ่ายเดียวซึ่งเป็นการวิจัยที่บุคคลภายนอกพยายามที่จะทำความเข้าใจ ทำความรู้จักชุมชนนั้น ๆ แต่ต่อมาเมื่อมีการใช้ประโยชน์จากการวิจัยเชิงคุณภาพมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการศึกษาชุมชนจึงได้มีการปรับปรุงรูปแบบแนวทางการวิจัย โดยให้ผู้ถูกวิจัยได้มีโอกาสรับรู้ ได้ร่วมศึกษาวิเคราะห์ชุมชนด้วย เพื่อเป็นประโยชน์ให้สมาชิกได้เข้าใจสังคมและชุมชนของตนเองรวมทั้งเป็นการชักนำและกระตุ้นให้สมาชิกของชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง ซึ่งการศึกษาแบบนี้เราเรียกว่าการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research)

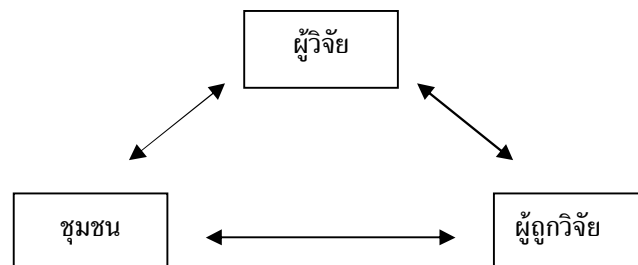
วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับการวิจัยแบบมีส่วนร่วมดังกล่าวมาแล้วนั้นมักจะทำให้เกิดความสับสนอยู่บ้างเกี่ยวกับความหมายและวิธีการ ซึ่งสามารถเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างเทคนิควิธีการวิจัยเชิงคุณภาพทั้ง 2 วิธี ดังกล่าวดังนี้คือ วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยที่นักวิจัยทำการสังเกตเพื่อเก็บข้อมูลในสนามโดยที่นักวิจัยเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสังคม (สุภางค์ จันทวานิช, 2537:67)

วิธีการศึกษาจะเน้นการสังเกตและการสัมภาษณ์รวมทั้งการใช้ชีวิตในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเฉพาะเรื่องอย่างละเอียดลึกซึ้ง นักวิจัยมีโอกาสซักถามและตรวจสอบข้อมูลที่ได้นำมาด้วยการเปลี่ยนคำถามและหรือการตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ อาจต้องใช้เวลานานในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้สามารถแน่ใจได้ว่านักวิจัยและชาวบ้านเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างถูกต้องไม่คลาดเคลื่อน ชาวบ้านมีโอกาสให้คำตอบเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีและพฤติกรรมที่ปฏิบัติกันจริง ๆ รวมทั้งแน่ใจได้ว่าชาวบ้านไม่ได้พยายามเอาใจนักวิจัย โดยให้ข้อมูลที่คาดหวังว่านักวิจัยอยากได้ (อมรา พงศาพิชญ์, 2531:10) ซึ่งแสดงในรูปที่ 5.1 ได้ดังนี้

รูปที่ 2.1 แสดงวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม
ที่มา : อมรา พงศาพิชญ์ (2531:10)

ส่วนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมนั้นเป็นวิธีการที่ให้ผู้ถูกวิจัย (ชาวบ้าน) เข้ามามีส่วนร่วมวิจัย เป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับโครงการวิจัยประเภทประยุกต์ให้ชาวบ้านเป็นนักวิจัยด้วย มีส่วนร่วมในการช่วยให้ข้อมูลวิจัยและช่วยวิเคราะห์ข้อมูล (สุภางค์ จันทวานิช, 2539:67) ซึ่งในขั้นตอนการเก็บข้อมูลเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสาร เป็นแบบสองทาง (Two-way Communication) และการสัมภาษณ์เป็นแบบลักษณะพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสาร ที่เรียกว่า การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน (Dialogue) วิธีการนี้นักวิจัยและชาวบ้านได้ศึกษาสภาพชุมชนร่วมกัน (อมรา พงศาพิชญ์, 2531:11) ซึ่งจากข้อแตกต่างของวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพดังกล่าว แสดงในรูปที่ 5.2 ได้ดังนี้

รูปที่ 2.2 แสดงวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม
ที่มา : อมรา พงศาพิชญ์ (2531:11)

การวิจัยแบบมีส่วนร่วม ทำให้ชาวบ้านหรือประชาชนได้รับประโยชน์ในสองทางด้วยกัน คือ ได้เรียนรู้วิธีการในการแก้ไขปัญหาของตนเอง ด้วยตนเอง และผลของการวิจัย ชาวบ้านสามารถนำมาใช้ประกอบการวางแผนดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนของตนได้ตรงตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงและจากการสนับสนุนของสภาการศึกษาผู้ใหญ่ระหว่างประเทศ (The International Council of Adult Education) ทำให้นักวิจัยหลายรายในประเทศต่าง ๆ ให้ความสนใจทดลองปรับปรุงเอาวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในโอกาสต่าง ๆ อย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ถ้ามีการประยุกต์การวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาคือทำเป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) วิธีการศึกษาก็จะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งองค์กรและโครงการขนาดเล็กได้ใช้วิธีการเช่นนี้ได้ผลมาแล้ว (สุภางค์ จันทวานิช, 2539:68)

โดยปกติแล้ว การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีอยู่สองแบบคือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยผู้วิจัยเป็นผู้กำหนด (Manipulative Action Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยผู้วิจัยเป็นผู้กำหนด กระบวนการที่ผู้วิจัยได้เลือกกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งที่เห็นว่าดี เหมาะสม ตามความรู้ความเข้าใจของผู้วิจัยมาเน้นการปฏิบัติเพื่อประเมิน ดูความเหมาะสมในความเป็นจริง ต่างจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ในการวิจัยแบบนี้ชาวบ้านหรือประชาชนเป็นผู้ที่รู้ดีเท่า ๆ กับนักวิจัยหรือนักพัฒนา การกำหนดปัญหาและการเลือกปฏิบัติใด ๆ ก็ตามที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตปัญหาของการวิจัยจะเริ่มจากชาวบ้านด้วย ไม่ใช่จากสมมติฐานของผู้วิจัยหรือผู้พัฒนาเพียงฝ่ายเดียว (สุภางค์ จันทวานิช, 2539:69)

ลักษณะที่สำคัญที่สุดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ วิหุรท์ นิลโมจน์ (2528: 55) ได้สรุปว่าอย่างน้อยที่สุดจะต้องประกอบด้วยลักษณะต่อไปนี้

1. โดยตัวมันเองเป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงและการโฟกัสปัญหาเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงการปฏิบัติการทางสังคมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น
2. เป็นการวิจัยที่มีหลายกระบวนการในตัวของมันเอง คือ เป็นการวิจัยที่ประกอบด้วยขั้นตอนของการค้นหาข้อเท็จจริงที่เป็นระบบการกำหนดนโยบายและการวางแผนการที่มียุทธวิธีและการประเมินผล
3. เป็นการวิจัยแบบร่วมมือกัน คือ เป็นการวิจัยที่เกิดจากความพยายามร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการเน้นมากในเรื่องของกระบวนการกลุ่ม การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่สมบูรณ์นั้น จะต้องเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยต้องมีความเข้าใจซึ่งกันและกันโดยใช้แนวทางประชาธิปไตยในการแก้ปัญหาตลอดกระบวนการวิจัย

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข หมายถึง การที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม สามารถปฏิบัติ ตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรม จริยธรรมในการ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมือง การปกครอง การมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ จะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

พระพุทธศาสนา มีหลักธรรมที่สำคัญที่หล่อหลอมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนรักสันติ รัก อิสระเสรี มีนิสัยโอบอ้อมอารี มีเมตตากรุณาต่อกัน ได้แก่

1) สังคหวัตถุ 4 หมายถึง หลักธรรมสำหรับสงเคราะห์หรือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของ คนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ได้แก่

- (1) ทาน คือ การให้ แบ่งปัน เสียสละ เพื่อแผ่
- (2) ปิยวาจา คือ การกล่าววาจาสุภาพ อ่อนหวาน
- (3) อตถจริยา คือ การกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น
- (4) สมานัตตตา คือ การวางตัวเหมาะสม เสมอต้น เสมอปลาย

2) พรหมวิหาร 4 หมายถึง ธรรมประจำใจที่ทำให้เป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหม ในทางปฏิบัติ หมายถึง คุณธรรมของผู้ใหญ่ ซึ่งต้องมีประจำในอยู่ตลอดเวลา มี 4 ประการ ดังนี้

- (1) เมตตา คือ ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข
- (2) กรุณา คือ ความสงสาร มีความปรารถนาช่วยผู้อื่นหรือสัตว์ที่ประสบความทุกข์ ให้พ้นทุกข์
- (3) มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี
- (4) อุเบกขา คือ ความวางเฉย หรือความรู้สึกเป็นกลาง ๆ ไม่ดีใจ ไม่เสียใจเมื่อเห็นผู้อื่น ประสบความสุข หรือความทุกข์

3) สัมปยุตธรรม 7 หมายถึง หลักธรรมของคนดี หรือหลักธรรมของสัตบุรุษ 7 ประการ ได้แก่

- (1) ฐัมมัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ
- (2) อตถัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักผล
- (3) อตตัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักตน
- (4) มัตตัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักประมาณ
- (5) กาลัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา
- (6) ปริสสัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติ การปรับตนและแก้ไขตนให้เหมาะสม
- (7) ปุคคลัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกัน

หลักธรรมในศาสนาอิสลาม มุ่งให้มุสลิมปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มุสลิมทุกคนมีความรู้ในข้อปฏิบัติทางศาสนาอย่างดี มีการรวมกลุ่มอย่างเป็นเอกภาพ หลักคำสอนสำคัญที่ถือว่าเป็นโครงสร้างสำคัญ 2 ประการคือหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติ ได้แก่

1) หลักศรัทธา 6 ประการ

- (1) ศรัทธาในอัลเลาะห์ มีความเชื่อมั่นในอัลเลาะห์เพียงองค์เดียว
- (2) ศรัทธาในเทพบิรวารหรือเทวทูต
- (3) ศรัทธาในพระคัมภีร์ที่รอ่าน
- (4) ศรัทธาต่อศาสนทูต
- (5) ศรัทธาในวันสิ้นสุดโลก
- (6) ศรัทธาต่อกฎสภาพการณ์ของอัลเลาะห์

2) หลักปฏิบัติตามศรัทธา 5 ประการ ได้แก่

(1) การปฏิญาณตน หมายถึง การปฏิญาณตนด้วยความเลื่อมใสศรัทธาต่ออัลเลาะห์และท่านนบีมุฮัมมัด คือศาสนทูตของอัลเลาะห์

(2) การนมาซ หมายถึง การแสดงความเคารพต่อพระเจ้าทั้งกาย วาจา ใจ

(3) การบริจาคซะกาต หมายถึง การจ่ายทานจากผู้มีทรัพย์สิน คนผู้มีสิทธิรับซะกาตมี คนอนาถา คนขัดสน และผู้เข้ารับอิสลาม

(4) การถือศีลอด หมายถึง การละเว้นจากการบริโภคอาหาร น้ำ ละกิเลสต่าง ๆ ทำใจให้สงบ ปฏิบัติตั้งแต่แสงอาทิตย์ขึ้นจนแสงอาทิตย์ลับขอบฟ้า หลังจากนั้นจึงบริโภคได้ปกติตลอดคืน การถือศีลอดโดยทั่วไป เรียกว่า “ถือบวช”

(5) การทำพิธีฮัจญ์ คือ การเดินทางไปแสดงบุญที่นครเมกกะฮ์

ศาสนาคริสต์มีหลักธรรมที่หล่อหลอมให้คริสต์ศาสนิกชนมีจิตเมตตา มีความรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตัวเอง

1) บัญญัติ 10 ประการ

- (1) อย่ามีพระเจ้าอื่นนอกจากเรา
- (2) อย่าทำรูปเคารพสำหรับตนหรือกราบไหว้รูปเหล่านั้น
- (3) อย่าเอ๋ยพระนามของพระเจ้าโดยไม่สมเหตุ
- (4) จงถือวันอาทิตย์เป็นวันศักดิ์สิทธิ์
- (5) จงนับถือบิดามารดา
- (6) อย่าฆ่าคน
- (7) อย่าผิดประเวณี
- (8) อย่าลักทรัพย์
- (9) อย่าคิดมิชอบ
- (10) อย่าโลภสิ่งใดของผู้อื่น

2) หลักอาณาจักรพระเจ้า อาณาจักรพระเจ้าเป็นอาณาจักรที่มีแต่ความสุข เป็นอาณาจักรแห่งความรักอย่างแท้จริง

3) หลักคำสอนที่สำคัญอื่น ๆ

- หลักตรีเอกานุภาพ ได้แก่

(1) พระเจ้าหรือพระบิดา

(2) พระเยซูหรือพระบุตร

(3) พระจิตหรือดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของพระเจ้าทั้งสาม

- หลักความรัก ศาสนาคริสต์ได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งความรัก พระเยซูคริสต์ทรงสอนให้รักเพื่อน มนุษย์เหมือนรักตัวเอง ให้รักแม้กระทั่งศัตรู

หลักธรรมที่สำคัญของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

1) หลักธรรม 10 ประการ เรียกว่า ฮินดูธรรม ได้แก่

(1) ธฤติ ได้แก่ ความมั่นคง ความกล้าหาญ คือเพียรพยายามจนสำเร็จ ประโยชน์ตามที่ประสงค์

(2) กษมา ได้แก่ ความอดทน หรืออดกลั้น คือมีความพากเพียรพยายาม

(3) ทมะ ได้แก่ การระงับใจ การข่มจิตใจ คือไม่ปล่อยใจให้หวนไหว

(4) อัสเตยะ ได้แก่ การไม่ลักขโมย ไม่ทำโจรกรรม

(5) เสาจะ ได้แก่ ความบริสุทธิ์ การทำตนให้บริสุทธิ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

(6) อินทริยนิครหะ ได้แก่ การระงับอินทริย์ 10 ประการ คือ หมั่นสำรวจตรวจสอบตนเองอยู่เสมอว่า อินทริย์ทั้ง 10 เหล่านั้นได้รับการบริหารหรือใช้ไปในทางที่ถูกที่ควรหรือไม่ จุดประสงค์คือ ไม่ต้องการให้มนุษย์ ปล่อยอินทริย์มัวเมาจนเกินไปให้รู้จักพอ

(7) อหimsa ได้แก่ ปัญหา สติ ความคิด คือ มีความรู้ความเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ธรรมะ สังคม และวัฒนธรรม

(8) วิทยา ได้แก่ ความรู้ทางปรัชญา คือ มีความรู้ลึกซึ้ง

(9) สัตยะ ได้แก่ ความจริง ความเห็นอันบริสุทธิ์ คือมีความจริงใจให้กัน

(10) อโภธะ ได้แก่ ความไม่โกรธ คือมีขันติ ความอดทน และโสรจจะ ความสงบเสถียร นั่นคือ เอาชนะความโกรธ ด้วยความไม่โกรธ ไม่อาฆาตมุ่งร้ายต่อใคร

สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีเสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนา คำสอนทางศาสนา เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการดำรงชีวิต ช่วยพัฒนาสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความปลอดภัย เพราะทุกคำสอนมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ ต้องการให้ทำความดี ละเว้นชั่ว และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ มีเมตตาเป็นหลัก ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความอดทนอดกลั้น การมีสัมมาคารวะ รักกันฉันพี่น้อง ทำให้ผู้นับถือศาสนาเป็นมิตรที่ดีต่อกันโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ก่อให้เกิดสันติสุขต่อสังคมและต่อโลก

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ

ปัจจุบันในวงการการศึกษาได้มีโครงการต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย โครงการที่เกิดขึ้น เช่น โครงการการบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการโรงเรียนในฝัน โครงการการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ โครงการโรงเรียนต้นแบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เป็นต้น โดยโครงการต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นเพื่อช่วยพัฒนาและปรับปรุงการศึกษาของประเทศให้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินโครงการในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 1) ความหมายของโครงการ 2) ลักษณะของโครงการ 3) การดำเนินงานโครงการและวงจรการวางแผนโครงการ และ 4) บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารโครงการ

อุทัย บุญประเสริฐ (2530) ได้ให้ความหมายว่า โครงการ หมายถึง ลักษณะงานใหม่ที่แตกต่างกันจากการทำงานประจำปกติ หรือเป็นการทำงานเฉพาะพิเศษที่แตกต่างจากการทำงานตามปกติประจำวันทั่วไป

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2538: 65) ได้ให้ความหมายว่า โครงการ หมายถึง แผนงานที่กำหนดไว้ในลักษณะที่ไม่ใช่เป็นงานประจำ แต่เป็นงานพิเศษที่มีความสำคัญ ซึ่งจะต้องรับดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ภายในเวลาที่แน่นอน และภายในวงเงินงบประมาณที่จำกัด

ประสิทธิ์ ตงยั้งศิริ (2545: 17) สรุปว่า โครงการ คือ กิจกรรมหรืองานที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนเพื่อผลิตสินค้าและบริการ หรือเพื่อหวังผลประโยชน์ตอบแทน โดยกิจกรรมหรืองานดังกล่าวจะต้องเป็นหน่วยอิสระหน่วยหนึ่งที่สามารถทำการวิเคราะห์วางแผน และบริหารงานได้ พร้อมทั้งมีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดที่ชัดเจน และมีวัตถุประสงค์ โครงการจึงเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การจัดสรรทรัพยากร และการดำเนินงานอย่างมีระบบและระเบียบซึ่งแสดงให้เห็นถึงแหล่งที่ตั้งของโครงการ ช่วงระยะเวลาของโครงการ การผลิต การลงทุน ผลตอบแทน การจัดรูปองค์การ และการจัดการโครงการ

ประชุม รอดประเสริฐ (2547 : 5) ได้ให้ความหมายของคำว่าโครงการว่า เป็นแผนงานที่จัดทำขึ้นอย่างมีระบบ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยหลายกิจกรรมที่ต้องใช้ทรัพยากรในการดำเนินงาน และคาดหวังที่จะได้ผลตอบแทนอย่างคุ้มค่า ต้องมีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด ในการดำเนินงานจะต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจน ต้องมีพื้นที่ในการดำเนินงานเพื่อให้การบริการและสนองความต้องการของกลุ่มบุคคลในพื้นที่นั้น และจะต้องมีบุคคลหรือหน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินงาน หรือโครงการเป็นการกำหนดการปฏิบัติงานให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โครงการทุกโครงการมีเป้าหมายในการพัฒนาที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อการผลิตและการให้บริการ 2) เพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพของแผนงาน และ 3) เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพการผลิต โดยปรับปรุงวิธีการที่มีอยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ประชุม รอดประเสริฐ (2547: 9) กล่าวว่า การบริหารโครงการ หรือการดำเนินงานโครงการว่า หมายถึง การจำแนกกิจกรรมโครงการออกเป็นส่วนย่อย ๆ แล้วมอบหมายให้เป็นความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยภายในองค์กร และกำหนดตัวบุคคลและวิธีการในการประสานงาน ทั้งกับระหว่างหน่วยงานภายในองค์กรและหน่วยงานนอกองค์กร การนำโครงการไปปฏิบัติจะต้องเป็นไปตามขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้ จะต้องมีการควบคุมตรวจสอบและเสนอแนะ และเพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้า หรือเกิดความผิดพลาดเสียหายอย่างรุนแรง หรือสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่าย โดยไม่เกิดผลประโยชน์ต่อโครงการตามเกณฑ์หรือตามเป้าหมายหรือตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้

วงจรการวางแผนโครงการ หมายถึง ลำดับขั้นตอนของการดำเนินงานโครงการอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การมีความคิดที่จะมีโครงการเรื่อยไปจนกระทั่งเสร็จสิ้นโครงการ การพิจารณาโครงการในลักษณะนี้ นอกจากจะมีความสะดวกแล้ว ยังมีประโยชน์อีกด้วย เพราะช่วยให้สามารถเป็นภาพรวมอย่างเป็นระบบที่มีความสัมพันธ์กันของงาน และขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการหนึ่ง ๆ รวมตลอดถึงภาระหน้าที่ที่จะปฏิบัติโดยหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้นยังสามารถใช้ขั้นตอนการดำเนินงานมาเป็นกรอบในการรวบรวมวิเคราะห์ และบริหารข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับโครงการได้อีกด้วย

การวางแผนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีแผนงานเปรียบเสมือนเข็มทิศช่วยชี้แนวทางในการดำเนินงาน และเป็นรากฐานในการปฏิบัติงานทั้งปวง ถ้าปราศจากการวางแผนแล้วโอกาสที่จะทำงานให้ได้ผลดีก็มีอยู่น้อยมาก ซึ่งในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม และการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลกระทบมาถึงสถานศึกษาด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีควรสนใจและให้ความสำคัญในการวางแผนอย่างเพียงพอ พร้อมทั้งใช้ความสามารถที่มีอยู่วางแผนเพื่อทำให้สถานศึกษาปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ประสิทธิ์ ตงยั้งศิริ (2545: 40) กล่าวว่า การปฏิบัติและดำเนินงานตามโครงการภาระหน้าที่ส่วนใหญ่ของขั้นตอนนี้ ได้แก่ การนำโครงการที่ผ่านการพิจารณาอนุมัติแล้วมาปฏิบัติและดำเนินการจริง และรวมถึงการแจกจ่ายผลผลิตและบริการของโครงการไปสู่กลุ่มเป้าหมาย เมื่อขั้นตอนนี้เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและดำเนินการจริง ย่อมต้องมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ค่าใช้จ่ายประเภทการลงทุน เช่น ค่าก่อสร้าง ค่าซื้อเครื่องจักร เครื่องมืออุปกรณ์การผลิต และค่าติดตั้ง ค่าใช้จ่ายบำรุงรักษา และค่าใช้จ่ายประเภททดแทน เป็นต้น ในขณะเดียวกัน ขั้นตอนนี้จะก่อให้เกิดรายได้หรือผลประโยชน์ตอบแทนด้วยเช่นกัน ซึ่งอาจจะพบในรูปของการเพิ่มผลผลิตและรายได้ การปรับปรุงคุณภาพ การลดค่าใช้จ่าย การลดการสูญเสีย การประหยัดเวลา และการลดอุบัติเหตุ เป็นต้น

โครงการมีความสำคัญมากที่สุด ในส่วนของการนำแผนไปปฏิบัติหรือการนำแผนไปใช้ เพราะโครงการจะแสดงถึงรายละเอียดในการดำเนินงานของแผนอย่างชัดเจน คือ แสดงถึงเป้าหมาย แสดงถึงกิจกรรมบอกระยะเวลาที่ต้องปฏิบัติ และแสดงถึงค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการดำเนินงาน ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการปฏิบัติตามแผน หมายถึง การแตกแผนเป็นโครงการหรือรายละเอียดในการปฏิบัติงาน แล้วนำโครงการเหล่านั้นไปดำเนินงานให้บรรลุถึงเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของแผนในที่สุด หลังจากโครงการได้รับการจัดเตรียมและได้รับการพิจารณาอนุมัติให้ดำเนินการได้แล้ว การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อการบริหารโครงการได้รับการกำหนดขึ้น เช่น การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการดำเนินงาน การกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบให้กับบุคคล กลุ่มบุคคล และหน่วยงาน รวมทั้งขอบเขตของการประสานงานระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกและภายในโครงการ (ประชุม รอดประเสริฐ, 2547:47)

นอกจากนี้การนำโครงการไปปฏิบัติยังต้องเกี่ยวข้องกับการนิเทศงาน หรือการให้คำแนะนำปรึกษาในการปฏิบัติโครงการ โดยการแต่งตั้งคณะบุคคลซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทำหน้าที่นี้ ซึ่งผู้นิเทศงานอาจร่วมปฏิบัติการอยู่กับโครงการอย่างใกล้ชิดและตลอดเวลาก็ได้ เพื่อสามารถให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้ปฏิบัติงานโครงการแต่ละบุคคลและแต่ละส่วนได้ทันทีที่ต้องการซึ่งจะทำให้การปฏิบัติงานโครงการเป็นไปโดยราบรื่น เสร็จสิ้นตามกำหนดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่ายและได้ผลงานตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ โครงการจะบรรลุถึงเป้าหมายของมันได้มากน้อยเพียงใดหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยของการบริหาร 4 ประการ คือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการหรือหลักการบริหาร โดยคน เงิน และวัสดุอุปกรณ์จะต้องมีทั้งในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม ส่วนการบริหารนั้นจะขึ้นอยู่กับคนเป็นสำคัญ คือผู้บริหารโครงการจะต้องมีทั้งความรู้และความสามารถในการบริหารงาน โดยจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ของการบริหาร สามารถใช้ศาสตร์การบริหารอย่างมีศิลป์ และมีเทคนิควิธีการอื่น ๆ ประกอบในการบริหารโครงการด้วย จึงจะทำให้โครงการดำเนินไปตามขั้นตอนอย่างมีระบบ และบรรลุถึงเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพในที่สุด

ประสิทธิ์ ตงยั้งศิริ (2545: 40) กล่าวว่า การติดตามและประเมินผลโครงการ เกิดขึ้นเมื่อโครงการได้ดำเนินการมาตลอดช่วงอายุของโครงการแล้ว เพื่อประเมินว่าผลที่เกิดขึ้นจริงจากการดำเนินงานได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่วางไว้หรือไม่ สำหรับการประเมินผลโครงการนั้น โดยทั่วไปจะเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานใน 3 ขั้นตอนด้วยกัน คือ การประเมินก่อนการดำเนินงานซึ่งก็คือ ขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและวิเคราะห์โครงการ การประเมินผลในระหว่างการทำงาน และการประเมินผลหลังจากสิ้นสุดโครงการ

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมพิศ วงษ์แหยม (2534) นำเสนอสภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการพิจารณาหลักสูตร/รายวิชา ตามลักษณะต่าง ๆ มีการเสนอแนะและสนับสนุนให้ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา เลือกใช้ปรับปรุงเพิ่มเติม สื่อที่มีอยู่แล้ว จัดทำสื่อการเรียนขึ้นมาใหม่ทุกลักษณะมีการดำเนินการ ยกเว้นการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาขึ้นใหม่ ด้านการเสนอขออนุมัติหลักสูตร พบการเสนอแนะและดำเนินการ โดยผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการวิชาการของโรงเรียน และคณะกรรมการภายในกลุ่มหรือหมวดวิชา

วรารณธ์ บางเลี้ยง (2534) นำเสนอสภาพและปัญหาการดำเนินงานการพัฒนาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า มีการดำเนินงานในลักษณะของการถ่ายทอดความรู้จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ลงไปตามลำดับจนถึงโรงเรียน กลุ่มประสบการณ์ที่ปรับให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นส่วนใหญ่ได้แก่ กลุ่มการงาน และพื้นฐานอาชีพ ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ได้แก่ ทักษะในการพัฒนาหลักสูตรของบุคลากรที่เกี่ยวข้องและแหล่งความรู้

วนิดา วงษ์นิล (2546) ศึกษาการดำเนินงานปรับเปลี่ยนของโรงเรียน เพื่อรองรับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา ตามแนวทางหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เปรียบเทียบตามความคิดเห็นของพนักงานครูตามตำแหน่ง และขนาดของโรงเรียน และศึกษาปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานปรับเปลี่ยนของโรงเรียน ผลการวิจัยมีพบว่า ปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานปรับเปลี่ยนของโรงเรียนที่สำคัญพบว่า 4.1 โรงเรียนมีเวลาในการเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาน้อย 4.2 ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 4.3 โรงเรียนขาดงบประมาณในการจัดทำ และพัฒนาห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ห้องคอมพิวเตอร์ และห้องสมุด

รุ่งเรือง ตันเจริญ (2546) ทำการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่องขนุนทอดกรอบสำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยวิธีการปรับรายละเอียดของเนื้อหา ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพและประเมินหลักสูตรโดยวิธี Puissance Measure (P.M.) เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ จากนั้นนำไปทดลองใช้โดยผู้วิจัย และผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้สอนร่วมกันและใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ได้หลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพสูงหรือดีมาก หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นเหมาะสมกับผู้เรียน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ องค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกันดีผลการทดลองใช้หลักสูตรพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีทักษะและเจตคติหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน โดยใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อนำร่องสถานศึกษาในจังหวัดเพชรบูรณ์ ในการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษตามหลักสูตรสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ และเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์ เป็นภาษาอังกฤษของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน โดยใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

- 1) การสำรวจพื้นที่ศึกษา
- 2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 4) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 5) การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 6) การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การสำรวจพื้นที่ศึกษา

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้เลือกโรงเรียนระดับประถมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาที่ 2 จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นสถานที่ในการเก็บข้อมูล

3.2 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- กลุ่มผู้บริหาร จำนวน 8 คน
- กลุ่มครูผู้สอนในหมวดการงานอาชีพ จำนวน 36 คน
- ทำการเลือกแบบเจาะจง

3.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทำการสัมภาษณ์ครูผู้สอนในหมวดการงานอาชีพ นอกรอบและนำข้อมูลมาทำการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

3.2.1 แบบสัมภาษณ์

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน แบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาการสร้างข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษสำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

3.2.2 แบบสอบถาม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรรายวิชา ข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

ตอนที่ 3 เป็นปัญหาด้านต่างๆ และข้อเสนอแนะ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลเพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์โดยดำเนินการรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ขั้นตอน คือ
ขั้นตอนที่ 1 นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอนในรายวิชาคณิตศาสตร์เป็นภาษาอังกฤษของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืนโดยใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ด้วยตัวเอง

ขั้นตอนที่ 2 นำแบบสอบถามไปแจกผู้บริหารและครูผู้สอนในรายวิชาหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์ เป็นภาษาอังกฤษของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืนโดยใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตัวเอง กลับมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือแต่ละชนิดที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากภาคสนามมาวิเคราะห์ และประมวลผลแต่ละประเภท ดังนี้

- 1) ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ตอนที่ 1 มานำเสนอในรูปแบบของกราฟวงกลม รวบรวม สรุป และบรรยาย
- 2) ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ตอนที่ 2 มาสรุปและบรรยายเป็นรายชื่อ
- 3) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามตอนที่ 1 มานำเสนอในรูปแบบของกราฟวงกลม สรุปและบรรยาย
- 4) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามตอนที่ 2 มานำเสนอในรูปแบบของค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สรุปและบรรยาย
- 5) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามตอนที่ 3 มาสรุปเป็นรายชื่อและบรรยาย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้เลือกโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาที่ 2 จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นสถานศึกษานำร่อง ในการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษ โดยศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษตามหลักสูตรสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ และหาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์ เป็นภาษาอังกฤษของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืนโดยใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นอกจากนี้เพื่อเป็นการสร้างความตระหนักรู้ให้แก่คนไทยว่า จะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นพลเมืองอาเซียนได้ ได้มีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

4.1 การวิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน

1) สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษหลักสูตรสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษของโรงเรียนในระดับประถมศึกษาจากที่ผ่านมาทำการเรียนการสอนเป็นภาษาไทย อาจารย์ผู้สอนไม่สามารถทำการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษได้ ความรู้ของครูผู้สอน จากที่ผ่านการอบรม ไม่ค่อยได้นำไปใช้จริง ไม่มีตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษ เวลาที่จะมาพูดกับเด็กจริงๆ ก็ไม่พอ เวลาเปลี่ยนชั่วโมงก็ช้า การเดินเรียนทำให้เข้าเรียนช้าเวลาในการเรียนการสอนก็น้อยลง ไม่มีเครื่องมือในการช่วยสอน

2) แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เป็นภาษาอังกฤษของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน โดยใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า ในการพัฒนาหลักสูตรควรคำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หลักสูตรควรเป็นเป็นสิ่งที่น่าสนใจ มีความสัมพันธ์กับแนวราบ คือผู้สอนมีบทบาท ในการช่วยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ บทบาทผู้สอนเป็นผู้สอนผู้อำนวยความสะดวก การฟังพาททรัพยากรในห้องเรียนหรือชุมชนอาจในรูปของบุคคลหรืออาจในรูปของภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้จริงหรือสามารถนำไปแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตจริง

4.2 การวิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของ สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่าง ยั่งยืน

การวิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของ
สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน
ผู้วิจัยได้เลือกโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์ เป็นสถานศึกษานำร่อง ในการพัฒนา
หลักสูตรภาษาอังกฤษ โดยศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา
การสร้างข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้น รหัสวิชา ง.22202 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม
อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นภาษาอังกฤษตามหลักสูตรสถานศึกษา ของสถานศึกษาในเขต
พื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ และหาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรในรายวิชาการสร้างข้อมูลพื้นฐาน
เบื้องต้น รหัสวิชา ง.22202 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อำเภอหล่มสัก จังหวัด
เพชรบูรณ์ เป็นภาษาอังกฤษของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของ
ประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืนโดยใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นอกจากนี้เพื่อ
เป็นการสร้างความตระหนักรู้ให้แก่คนไทยว่าจะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดในการจัดการศึกษาเพื่อ
สร้างคนไทยให้เป็นพลเมืองอาเซียนได้ สามารถสรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะได้ดังต่อไปนี้

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตร
รายวิชาให้เป็นภาษาอังกฤษพบว่า ปัญหามากที่สุดในการให้ความสะดวกในการเรียนการสอน

รองลงมามีปัญหาในด้านอาคารและสถานที่ และด้านห้องเรียน

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชา การสร้างข้อมูลพื้นฐาน
เบื้องต้นให้เป็นภาษาอังกฤษพบว่า

- 1) ทำการพูดคุยปรึกษาหารือ จัดทำเป็นกลุ่มโดยเชิญวิทยากรผู้รู้เรื่องภาษาอังกฤษเข้า
มาช่วยเหลือ
- 2) พัฒนาหลักสูตรเป็นภาษาไทยก่อนแล้วแปลเป็นภาษาอังกฤษ
- 3) สอดแทรกเนื้อหาด้านภาษาอังกฤษฝึกให้นักเรียนนำเสนองานเป็นภาษาอังกฤษ

4.3 การวิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของ สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่าง ยั่งยืน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้เลือกสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 3 วิทยาลัยเทคนิคเพชรบูรณ์ เป็นสถานศึกษานำร่องในการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษ โดยศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษ และหาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของวิทยาลัยเทคนิคเพชรบูรณ์ เป็นภาษาอังกฤษของสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืนโดยใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นอกจากนี้เพื่อเป็นการสร้างความตระหนักรู้ให้แก่คนไทยว่าจะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นพลเมืองอาเซียนได้ สามารถสรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะได้ดังต่อไปนี้

สำหรับปัญหาสำคัญในการดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนนั้น วิทยาลัยเทคนิคเพชรบูรณ์ให้ข้อมูลว่าปัญหาหลักที่สำคัญ คือ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติการจึงมีประสิทธิภาพตามเป้าหมาย อาจารย์ชาวต่างประเทศไม่เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามีโอกาสใช้ภาษาต่างประเทศสื่อสารน้อย ประชาคมของวิทยาลัยเทคนิคเพชรบูรณ์ยังไม่มี ความคุ้นเคยกับการดำเนินกิจกรรมร่วมกับต่างประเทศ ผู้มีความรู้ความสามารถในบริบทของอาเซียนมีจำนวนไม่มาก ผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ขาดความรู้และความเข้าใจอย่างแท้จริงขอบเขตของการเข้าร่วมประชาคมอาเซียน และผลที่จะเกิดขึ้นกับวิทยาลัยเทคนิคเพชรบูรณ์ในด้านการจัดการ และปัญหาการขาดอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านภาษาของประเทศอาเซียน

ควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้คณาจารย์ได้กั๊ยม เป็นทุนศึกษาต่อ อีกทั้งจัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้เป็นทุนให้เปล่า ตลอดจนจัดตั้งกองทุน มูลนิธิ สนับสนุนการเพิ่มอาสาสมัครชาวต่างชาติที่ทำงานประจำคณะ จัดงบประมาณสนับสนุนกิจกรรม จัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐาน เพิ่มเอกสารตำรา และฐานข้อมูลวารสารออนไลน์ที่เป็นภาษาอังกฤษ การจัดจ้างชาวต่างชาติมาเป็นวิทยากรพิเศษและจ้างเป็นอาจารย์ประจำ จัดอบรมทางภาษาและส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศและการศึกษาดูงาน

4.4 การวิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของ สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่าง ยั่งยืน

การวิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของ
สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน
ผู้วิจัยได้เลือกมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ เป็นสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ในการพัฒนาหลักสูตร
ภาษาอังกฤษ โดยศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา
TENO101 คณิตศาสตร์ในงานเทคโนโลยี เป็นภาษาอังกฤษตามหลักสูตรเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ และหาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรใน
รายวิชาTENO101 คณิตศาสตร์ในงานเทคโนโลยี เป็นภาษาอังกฤษของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาที่
สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืนโดยใช้กระบวนการการวิจัยเชิง
ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นอกจากนี้เพื่อเป็นการสร้างความตระหนักรู้ให้แก่คนไทยที่จะต้องเปลี่ยน
กรอบความคิดในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นพลเมืองอาเซียนได้ สามารถสรุปผลการวิจัย
และข้อเสนอแนะได้ดังต่อไปนี้

หลักสูตรในระดับอุดมศึกษาสามารถที่จะทำหลักสูตรเป็นภาษาอังกฤษสามารถทำได้
เนื่องจากมหาวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความพร้อมทางด้านภาษาอังกฤษเพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็น
ประชาคมอาเซียนโดยเฉพาะหลักสูตรเทคโนโลยีอุตสาหกรรมที่มีรายวิชาส่วนใหญ่เดิมเป็น
ภาษาอังกฤษอยู่แล้ว โดยมีการวางแผนอบรมเพิ่มทักษะภาษาอังกฤษต่ออาจารย์ผู้สอนโดยใช้
งบประมาณจากเงินบริหารหลักสูตรและขอความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญภาษาอังกฤษและสอดแทรก
ความสำคัญของภาษาอังกฤษต่อนักศึกษาเพื่อเป็นการเตรียมพร้อมจากการเรียนจากภาษาไทยเป็น
อังกฤษ ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญอยู่ที่ความรู้ภาษาอังกฤษของอาจารย์ผู้สอน และงบประมาณที่
เพิ่มขึ้น จากการเตรียมความพร้อมปัญหามากที่สุดในการพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษาให้เป็น
ภาษาอังกฤษคือด้านความรู้ทางภาษาอังกฤษของอาจารย์ผู้สอน รองลงมาคือปัญหาในด้านความ
ต้องการของนักศึกษาในการเรียนเป็นภาษาอังกฤษ

แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษาเป็นภาษาอังกฤษ พบว่า แนวทางในการ
พัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษาเป็นภาษาอังกฤษควรมีการเตรียมความพร้อมด้านภาษาอังกฤษของ
อาจารย์ผู้สอน และเพิ่มงบประมาณในส่วนของการจัดทำเอกสารและความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญทาง
ภาษาอังกฤษในงานวิจัยครั้งเป็นหลักสูตรภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพชรบูรณ์ รวมถึงสำรวจความต้องการของนักศึกษาที่เกี่ยวข้องด้วย ควรจัดการเตรียมความพร้อม
ด้านภาษาอังกฤษอาจารย์ผู้สอน โดยมีการจัดอบรม ความรู้ทางภาษาอังกฤษ ในการทำเอกสาร
ประกอบการสอน และ การบรรยายเป็นภาษาอังกฤษ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการและองค์ประกอบหลักของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดเพชรบูรณ์สู่ความยั่งยืนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 3) เพื่อจัดหาแนวผันน้ำและแหล่งเก็บกักน้ำบริเวณที่ราบลุ่มเพื่อบรรเทาอุทกภัย และแก้ปัญหาวิกฤตการณ์น้ำจากการขาดแคลนน้ำ ในลุ่มน้ำป่าสักตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) เพื่อศึกษาและจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำสู่ความยั่งยืนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของน้ำ ใช้น้ำอย่างพอประมาณมีเหตุผล 5) เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถทักษะและเทคนิคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำสู่ความยั่งยืนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และ 6) เพื่อผลักดันการนำผลการวิจัยสู่การกำหนดนโยบายการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำสู่ความยั่งยืนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในรูปแบบของการจัดการน้ำของจังหวัดเพชรบูรณ์อย่างยั่งยืน บนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของน้ำ ใช้น้ำอย่างพอประมาณมีเหตุผล เพื่อให้ทรัพยากรน้ำมีใช้อย่างทั่วถึง เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ มีความสมดุลทั้งปริมาณและคุณภาพ ควบคู่กับการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้มีความยั่งยืน ไม่สิ้นเปลืองหรือทำลาย เน้นความอยู่ดีมีสุขและพึ่งตนเองได้ ในขณะเดียวกันก็คุ้มครองและฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องให้คงความอุดมสมบูรณ์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบองค์รวมที่บูรณาการศาสตร์ทุกด้านเข้าด้วยกันภายใต้กระบวนการทำงานที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน โดยผู้วิจัยเน้นให้ความสำคัญอยู่ที่การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ร่วมกันเรียนรู้ร่วมกันแสวงหาปัญหา และคิดค้นแนวทางออกเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาที่เป็นเรื่องอันเป็นฉันทามติของชุมชน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาองค์กรชุมชน องค์กรภาคประชาชนต่างๆ เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการน้ำร่วมกัน จนสามารถนำผลการวิจัยสู่การกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการบริหารจัดการน้ำของประเทศได้

5.1 สรุปผลการวิจัย

1) สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษหลักสูตรสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษของโรงเรียนในระดับประถมศึกษาจากที่ผ่านมามีการการเรียนการสอนเป็นภาษาไทย อาจารย์ผู้สอนไม่สามารถทำการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษได้ ความรู้ของครูผู้สอน จากที่ผ่านการอบรม ไม่ค่อยได้นำไปใช้จริง ไม่มีตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษ เวลาที่จะมาพบกับเด็กจริงๆ ก็ไม่พอ เวลาเปลี่ยนชั่วโมงก็ช้า การเดินเรียนทำให้เข้าเรียนช้าเวลาในการเรียนการสอนก็น้อยลง ไม่มีเครื่องมือในการช่วยสอน

2) แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เป็นภาษาอังกฤษของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่สนองการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า ในการพัฒนาหลักสูตรควรคำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หลักสูตรควรเป็นเป็นสิ่งที่น่าสนใจ มีความสัมพันธ์กับแนวราบ คือผู้สอนมีบทบาท ในการช่วยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ บทบาทผู้สอนเป็นผู้สอนผู้อำนวยความสะดวก การฟังพาทรีพาร์ตในท้องถิ่นหรือชุมชนอาจในรูปของบุคคลหรืออาจในรูปของภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้จริงหรือสามารถนำไปแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตจริง

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ในปัจจุบันสังคมโลกได้ก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา ตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้ที่ทุกคนและทุกส่วนในสังคมมีความใฝ่รู้ และพร้อมที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและมีความต่อเนื่องเป็นปกติวิสัยในชีวิตประจำวันของคนทุกคน ไปจนตลอดสิ้นอายุขัย เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ ของคนทุกคนในทุกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ซึ่งสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคมแห่งการเรียนรู้ คือ ภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาอังกฤษที่เป็นภาษาต่างประเทศที่มีความสำคัญในฐานะที่เป็นภาษาสากล ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารกับนานาประเทศประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้ภาษาอังกฤษเข้ามามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของคนไทยมากขึ้น ทำให้การเรียนรู้ภาษาอังกฤษเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง

ประกอบกับความสามารถด้านภาษาอังกฤษของเด็กไทยอยู่ในระดับต่ำ จากรายงานดัชนีความสามารถด้านภาษาอังกฤษ (EF English Proficiency Index) ปี 2011 ของสถาบันสอนภาษา Education First (EF) สถาบันสอนภาษาชั้นนำของโลก ซึ่งดัชนีดังกล่าวทำมาจากการรวบรวมข้อมูลจากประชากรในวัยทำงานกว่า 2 ล้านคนใน 44 ประเทศที่ภาษาอังกฤษไม่ได้เป็นภาษาแม่ทั่วโลก การวัดผลก็จะวัดจากการทดสอบความสามารถด้านภาษาอังกฤษ ผลของการวัดความสามารถด้านภาษาอังกฤษดังกล่าวปรากฏว่าความสามารถด้านภาษาอังกฤษของไทยอยู่ในอันดับที่ 42 จาก 44 ประเทศ โดยจัดอยู่ในกลุ่มความสามารถด้านภาษาอังกฤษต่ำมาก เพราะเหตุใดประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญของภาษาอังกฤษในระดับที่สูงมาก เด็กๆ จะเรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่ชั้นประถมจนถึงมหาวิทยาลัยก็มากกว่า 10 ปี แต่ทำไมภาษาอังกฤษของเด็กไทยยังมีความสามารถด้านภาษาอังกฤษต่ำมาก

การที่จะพัฒนาความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษให้แก่เด็กไทย ควรมีกระบวนการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยควรจัดการศึกษาให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสอดคล้องกับสังคมปัจจุบันอันเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งต้องการปลูกฝังเยาวชนให้มีคุณลักษณะใฝ่เรียน ใฝ่รู้ สามารถใช้ภาษาสากลในการรับรู้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีทักษะในการคิด ตลอดจนเห็นคุณค่าของตนเองสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีความสุขได้ ควรจัดการศึกษาโดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านความรู้ ความสามารถและทักษะทางภาษาอังกฤษของผู้เรียน ให้ก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน

การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา ครูเป็นหัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนพัฒนากระบวนการเรียนรู้ อันเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนค้นคว้า และสร้างความรู้ด้วยตนเองได้ ด้วยการมีทักษะการคิด และทักษะทางสังคม อันเป็นทักษะสำคัญของการใช้กระบวนการเรียนรู้ ในปัจจุบันการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ให้ความสำคัญกับกระบวนการในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนมากขึ้น ดังเช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการสอนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมถึงสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียน

สถานศึกษาต้องพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถใช้กระบวนการวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา แสดงว่า ผู้สอนจะต้องสามารถนำการวิจัยเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนต้องส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้สามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองได้ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 30) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือสามารถนำกระบวนการวิจัยมาบูรณาการให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการสังเกต คิดค้น หาคำตอบ และตัดสินใจในกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง คนในยุคนี้จึงจำเป็นต้องศึกษาตลอดชีวิต ต้องเน้นที่คุณภาพในการแสวงหาความรู้ของผู้เรียนเป็นอันดับแรก นั่นคือการสอนต้องมุ่งไปที่การทำให้ผู้เรียนมีเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเป็นประเด็นสำคัญ

ปัญหาของการจัดการศึกษาโดยภาพรวมพบว่าคนไทยทุกคนยังไม่สามารถรับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ ปีการศึกษา 2548 ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์วิชาสังคมศึกษาซึ่งเป็นวิชาหลักและเป็นกลไกเพิ่มความสามารถในการแข่งขันต่ำกว่าร้อยละ 50 จากการประเมินคุณภาพการศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 30,010 แห่ง ได้มาตรฐานเพียงร้อยละ 35 เท่านั้นโดยด้านที่ไม่ได้มาตรฐานได้แก่ ด้านผู้เรียน ไม่ได้มาตรฐานเกี่ยวกับความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทักษะการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านครู ไม่ได้มาตรฐานเกี่ยวกับความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นับเป็นวิกฤติการณ์อย่างยิ่งของคุณภาพการศึกษาไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

5.3 ข้อเสนอแนะ

ด้านการจัดการเรียนการสอน : หลักสูตรที่เป็นภาษาอังกฤษยังไม่มีจัดการการเรียนการสอนเป็นภาษาไทย การสอดแทรกภาษาอังกฤษเข้าไปในเนื้อหาบ่อยมาก ทำให้การจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษไม่ได้ผล

ข้อเสนอแนะ : ควรจัดอบรมภาษาอังกฤษครูผู้สอนตามเนื้อหารายวิชา

ด้านห้องเรียน : เป็นห้องเรียนที่ใช้พัดลม อากาศร้อน ทำให้นักเรียนเบื่อ และยิ่งฟังไม่รู้เรื่อง

ข้อเสนอแนะ : ควรใช้ห้องปฏิบัติการที่มีแอร์และพัดลมควบคู่กันเพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียน

ด้านครูผู้สอน : ครูผู้สอน พูด อ่าน เขียนภาษาอังกฤษได้น้อยมาก โดยเฉพาะครูผู้สอนหมวดการงานอาชีพ พูดได้เฉพาะศัพท์ที่ใช้เฉพาะในเนื้อหา

ข้อเสนอแนะ : อบรมภาษาอังกฤษให้ครูผู้สอนในรายวิชาที่พัฒนาหลักสูตรเป็นภาษาอังกฤษก่อน

ด้านนักเรียน : รายวิชาที่ทำการพัฒนาเป็นภาษาอังกฤษนั้นเป็นวิชาเลือก ฉะนั้นนักเรียนทุกกลุ่มสามารถเลือกเรียนได้จึงทำให้นักเรียน พูด อ่าน เขียน ฟังไม่รู้เรื่อง

ข้อเสนอแนะ : ทางโรงเรียนควรจะต้องทำการจัดแผนการเรียนรู้ในรายวิชาที่จะทำการพัฒนาให้ครูผู้สอน

ด้านการวัดและประเมินผล : การวัดผลและประเมินผลแต่ละกลุ่มสาระมีการกำหนดที่แตกต่างกันโดยระบุไว้ในคู่มือ การวัดและประเมินผลของโรงเรียน

ข้อเสนอแนะ : การวัดผลและประเมินผล ถ้าเป็นการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาให้เป็นภาษาอังกฤษ ควรนำวิธีการวัดและประเมินผลใหม่ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรเฉพาะ

เอกสารอ้างอิง

จุลศักดิ์ ชาญณรงค์. (2546). ธุรกิจชุมชน: ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่. กรุงเทพฯ: สุทธิปริทัศน์.

ใจมานัส พลอยดี. (2540). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจชุมชนเปรียบเทียบระหว่างภาพรวมและภาพย่อย (อำเภอเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธรและอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช). วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิตสาขาเศรษฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2539). การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งธุรกิจชุมชน โครงการทดลองบริษัทธุรกิจชุมชนหัวไทร ตำบลเขาพังไกร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (อัดสำเนา).

ดิรก สารวดี. (2539). “ยุทธศาสตร์การพัฒนาธุรกิจชุมชน” ใน เอกสารประกอบการสัมมนาทางเลือกและศักยภาพชาวอีสาน. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ธงชัย สันติวงษ์. (2543). หลักการจัดการ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ธงชัย สันติวงษ์. (2543). หลักการจัดการ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2543). ชุมชนและลักษณะความเป็นชุมชน. ใน เอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยชุมชน ครั้งที่ 1 “ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง”. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

พิทยา ว่องกุล. (2539). แนวคิดฝ่าวิกฤตทุนนิยมไร้พรมแดน: เศรษฐธรรมและอธิปไตยชุมชนไทย. กรุงเทพฯ: อมรินทร์วิชาการ.

พิทยา ว่องกุล. (2539). แนวคิดฝ่าวิกฤตทุนนิยมไร้พรมแดน: เศรษฐธรรมและอธิปไตยชุมชนไทย. กรุงเทพฯ: อมรินทร์วิชาการ.

วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2548). การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

สมพงศ์ เกษมสิน. (2514). การบริหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เกษมสุวรรณ.

สมพงศ์ เกษมสิน. (2523). การบริหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2539). (ออนไลน์). รูปแบบโครงสร้างของธุรกิจชุมชน. เข้าถึงได้จาก <http://www.trf.or.th/research/>.

อภิชัย พันธเสน. (2539). ความหวังทางออกและทางเลือกใหม่. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

อภิชัย พันธเสน. (2539). ความหวังทางออกและทางเลือกใหม่. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

เอนก เหลาโชติ. (2547). การบริหารจัดการธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมตุ๊กตาราชบุรี.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์
สำหรับผู้บริหารและครูผู้สอน
เรื่อง
การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาเป็นภาษาอังกฤษ

โรงเรียน.....อำเภอ.....จังหวัดเพชรบูรณ์
วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....เริ่มเวลา.....สิ้นสุดเวลา.....

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้มี 2 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร
รายวิชา การสร้างข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้น เป็นภาษาอังกฤษ สำหรับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
2. เพศ   ( ) 1. ชาย   ( ) 2. หญิง
3. ตำแหน่ง
                                     ( ) 1. ผู้อำนวยการ   ( ) 3. ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ
                                     ( ) 2. อาจารย์ใหญ่   ( ) 4. ครูผู้สอน
4. วุฒิทางการศึกษา
                                     ( ) 1. ปริญญาตรี   ( ) 2. ปริญญาโท   ( ) 3. ปริญญาเอก
5. ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหาร
                                     ( ) 1. 1 – 5 ปี   ( ) 2. 6 – 10 ปี
                                     ( ) 3. 11 – 15 ปี   ( ) 4. 16 – 20 ปี   ( ) 5. มากกว่า 20 ปี
6. ท่านได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมในการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของสถานศึกษาหรือไม่
     (ถ้าไม่ได้รับการอบรมไม่ต้องตอบข้อ 7)
                                     ( ) 1. ได้รับการอบรม   ( ) 2. ไม่ได้รับการอบรม
7. ท่านได้นำความรู้จากการอบรมหรือประชุมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษของ
     สถานศึกษาไปใช้ประโยชน์ในเรื่องใดบ้าง (นิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร ให้คำปรึกษาแนะนำ
     ครูผู้สอนเป็นวิทยากรให้การอบรมครูผู้สอน
     .....
     .....
     .....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชา การ
สร้างข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้น เป็นภาษาอังกฤษ

1. ท่านได้พัฒนาหลักสูตรรายวิชาทั้งหลายให้เป็นภาษาอังกฤษหรือไม่
( ) ได้ ( ) ไม่ได้
2. ท่านคิดว่าจะทำการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเป็นภาษาอังกฤษหรือไม่ เพราะเหตุใด
.....
.....
.....
.....
3. ท่านได้พัฒนาหลักสูตรรายวิชา และหลักสูตรรายวิชาใดบ้างที่จะพัฒนาเป็นภาษาอังกฤษ
.....
.....
.....
.....
4. ถ้าท่านทำการพัฒนาหลักสูตรรายวิชา เป็นภาษาอังกฤษแล้ว ได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานหรือไม่
.....
.....
.....
.....
5. ในการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ได้มีการกำหนดคุณสมบัติของกรรมการดำเนินงานอย่างไร
.....
.....
.....
.....
6. ท่านได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการดำเนินงานหรือไม่อย่างไร
.....
.....
.....
.....

ภาคผนวก ข แบบสอบถามความคิดเห็น

แบบสอบถามความคิดเห็น
สำหรับผู้บริหารและครูผู้สอน
เรื่อง
การพัฒนาหลักสูตรรายของสถานศึกษาเป็นภาษาอังกฤษ

คำชี้แจง แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรรายวิชาให้เป็นภาษาอังกฤษ

ตอนที่ 3 เป็นปัญหาด้านต่างๆ และข้อเสนอแนะ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สอบถาม

1. ชื่อผู้ให้สอบถาม.....

2. เพศ   ( ) 1. ชาย   ( ) 2. หญิง

3. ตำแหน่ง

( ) 1. ผู้อำนวยการ   ( ) 3. ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ

( ) 2. อาจารย์ใหญ่   ( ) 4. ครูผู้สอน

4. วุฒิทางการศึกษา

( ) 1. ต่ำกว่าปริญญาตรี   ( ) 2. ปริญญาตรี

( ) 3. ปริญญาโท   ( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5. ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหาร

( ) 1. น้อยกว่า 1 ปี   ( ) 2. 1 – 5 ปี

( ) 3. 6 – 10 ปี   ( ) 4. 11 – 15 ปี

( ) 5. 16 – 20 ปี   ( ) 6. มากกว่า 20 ปี

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตร รายวิชาให้
เป็นภาษาอังกฤษ

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ☒ ลงในช่อง ☐ ตามระดับความคิดเห็นของท่าน

ข้อ	สภาพปัญหาและอุปสรรค	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	การให้ความสะดวกในการเรียนการสอน					
2	ด้านอาคารและสถานที่					
3	ด้านห้องเรียน					
4	ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนการสอน					
5	ด้านครูผู้สอน					
6	ด้านนักเรียน					
7	ด้านการจัดการเรียนการสอน					
8	ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์					
9	ด้านการกำหนดวิธีการสอน					
10	ด้านการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล					

ตอนที่ 3 ปัญหาด้านต่างๆ และข้อเสนอแนะ

ด้านการจัดการเรียนการสอน.....

.....

.....

.....

ด้านห้องเรียน.....

.....

.....

.....

ด้านครูผู้สอน.....

.....

.....

.....

.....

ด้านนักเรียน.....

.....

.....

.....

ด้านการกำหนดวิธีการสอน.....

.....

.....

.....

.....

ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์.....

.....

.....

.....

.....

ด้านการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล.....

.....

.....

.....

.....

ปัญหาที่คาดว่าจะมี.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค ภาพกิจกรรมการวิจัย

